DOI:10.37520/mmvp.2024.019

František Petiška-Vinant a Drahomíra Dvořáková korespondující a kreslící

Markéta Trávníčková

materiály

František Petiška-Vinant and Drahomíra Dvořáková Corresponding and Drawing

***Abstract:** The article reflects on personal correspondence as a historical source that once held significant value not only as a testament to its time but also for literary, theatrical, and music scholars. Among the materials preserved in the Archive of the National Museum is an extensive collection of correspondence from dozens of notable figures in Czech—and, in some cases, international—culture and science. The article highlights two distinguished figures: František Petiška-Vinant, a physician, poet, prose writer, and actor with the Jára Cimrman Theatre, and academic painter Drahomíra Dvořáková, known for her distinctive illustrations and hundreds of portraits of prominent personalities.*

***Keywords:** National Museum, Václav Štěpán, literature, correspondence, František Petiška-Vinant, Drahomíra Dvořáková*

Mnohokrát opakovaná pravda o mizející nebo spíš už zmizelé podobě mezilidské komunikace v podobě rukou psaných a do poštovních schránek přicházejících dopisů či pohlednic se odráží i v práci historiků, literárních vědců, muzikologů a teatrologů, kteří donedávna mohli z tohoto fenoménu jako důležitého historického pramene v nemalé míře čerpat. Svědčí o tom dlouhá řada kritických edic vzájemné či jednosměrné korespondence klíčových osobností české kultury, vydávaných od 19. století. Z poslední doby stojí za zmínku knižně publikované dopisy Bedřicha Smetany[1] či Jana Nepomuka Štěpánka[2], Karla Havlíčka[3], Boženy Němcové[4], Jakuba Arbesa[5], Jana Zahradníčka s Františkem Hrubínem[6], Josefa Škvoreckého s Janem Zábranou[7], Václava Havla s Františkem Janouchem[8] a mnoho dalších. Výběr z edičně zpřístupněné korespondence uspořádala Magdaléna Pokorná, vědecká pracovnice Oddělení moderních kulturních a sociálních dějin Historického ústavu AV ČR.[9] Obecně se problematikou zpracování korespondence jako historického pramene zabývá projekt Filosofického ústavu AV ČR, Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a Knihovny AV ČR *Historická korespondence online* (HIKO), shromažďující údaje o všech počinech v této oblasti, s důrazem na digitální zpracování materiálů.[10]

Také v případě rukopisné sbírky Divadelního oddělení Národního muzea tvoří právě dopisy a pohlednice, které si vyměňovaly osobnosti české literatury a divadla v 19. a 20. století, její podstatnou část.[11]

Zkoumání soukromé korespondence není sice předmětem žádné samostatné pomocné historické vědy,[12] ale její přínos pro poznání tzv. dějin každodennosti je nesporný. V případě velkých jmen jsou dopisy většinou i cennou výpovědí o dobách, ve kterých pisatelé žili. Po celá staletí, s vrcholem v 19. století a 20. století, se stávaly často i literárním, popř. výtvarným dílem. Dnes tedy sledujeme i postupný zánik dopisu jako uměleckého artefaktu.

Dalo by se namítnout, že funkci dopisů, korespondenčních lístků a pohlednic převzala e-mailová pošta, ale pokud je tomu tak, děje se to ve výjimečných případech. Většina z nás maily netiskne, po smrti autora je bez znalosti hesla účet nepřístupný a po určité době mizí.

Nejde pouze o formu, počítačová korespondence jen nenahradila ruční psaní,

1 *SMETANA, Bedřich. Korespondence / Correspondence I (1840–1862). Eds. Mojžíšová, Olga a Pospíšil, Milan. Praha: Národní muzeum – Koniasch Latin Press, 2016. SMETANA, Bedřich. Korespondence / Correspondence II (1863–1874). Eds. Mojžíšová, Olga, Pospíšil, Milan, Vojtěšková, Jana a Kroupa, Jiří K. Praha: Národní muzeum – Koniasch Latin Press, 2020. SMETANA, Bedřich. Korespondence / Correspondence III (1875–1879). Eds. Mojžíšová, Olga, Pospíšil, Milan, Vojtěšková, Jana a Kroupa, Jiří K. Praha: Národní muzeum – Koniasch Latin Press, 2023.*

2 *JEŽKOVÁ, Petra, LUDVOVÁ, Jitka a MAIDL, Václav (eds.). Correspondenz Stiepanek: kancelář Stavovského divadla v Praze 1800–1850 = die Kanzlei des Ständetheaters in Prag 1800–1850. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2023.*

Mgr. Markéta Trávníčková
Divadelní oddělení
Národní muzeum
marketa.travnickova@nm.cz

jiný je většinou i obsah, maily bývají strohé a věcné, nevyměňujeme si v nich až na výjimky filozofické úvahy, ke kterým svádí bílý papír. Emoce vyjadřujeme emotikony.

Doba, ve které se nacházíme, je tedy v tomto ohledu přelomovou. Dopisy si již nepíšeme, ale stále je ještě můžeme nalézt v osobních fondech přicházejících do muzejních sbírek. Jedním z nich je pozůstalost historika, literárního a divadelního vědce a dlouholetého pracovníka a šéfa Divadelního oddělení Národního muzea Václava Štěpána (1935–2023), zástupce jedné z posledních generací, pro kterou bylo psaní osobních dopisů samozřejmostí.

O rozsáhlý fond Václava Štěpána projevil zájem Archiv Národního muzea. Bude tam předán po základním utřídění a sepsání. Jeho součástí jsou vedle rodinného archivu (fotografie, úřední listiny předků, rodokmeny, prvorepublikové dokumenty k otcově rozsáhlému hospodaření na mnoha hektarech polností, které vlastnil před znárodněním) a cenných svědectví o působení Občanského fóra v Národním muzeu především publikované vědecké práce Václava Štěpána a přípravné materiály k nim.

Podstatnou částí fondu je ovšem právě korespondence, osobní i úřední, logicky především přijatá, výjimku tvoří několik konceptů odeslaných dopisů a mailová korespondence.

Tato stať má za cíl ukázat jen jednu část tohoto fondu, zato z nejzajímavějších: přijatou korespondenci od mimořádných osobností, které většinou nejsou všeobecně známé, ale pro českou a v některých případech i zahraniční vědu a kulturu (literaturu, výtvarné umění, hudbu, literární vědu, teatrologii) znamenají nemálo. Jsou mezi nimi literární a divadelní historici František Černý, Rudolf Havel, Jan Kopecký, Adolf Scherl, Miroslav Kačer, Mojmír Otruba, Mojmír Grygar, Miroslav Červenka, Vladimír Karfík, Aleš Haman, Milan Jankovič, Boris Mědílek, František a Olga Svejkovští, Jaroslav a Eva Kolárovi, pěvkyně Marie Podvalová, herci Sylva Daníčková, Vlastimil Fišar, Karel Pech, loutkoherec Miloš Kirscher, divadelní a filmový režisér Jaromír Pleskot, scénograf Josef Svoboda, historik Toman Brod, socioložka Jiřina Šiklová, filozof a porevoluční politik Rudolf Battěk, výtvarníci Květoslav Bubeník a Vojtěch Cinybulk, ruský bohemista Oleg Melvič, slovenský čapkolog Ivo Veliký či britský janáčkolog John Tyrrell.

A také básník František Petiška-Vinant a akademická malířka Drahomíra Dvořáková, kteří patřili k nejvěrnějším Václavovým přátelům.

Obr. 1. František Petiška. kolem roku 1960, fotograf nezjištěn. Archiv Ladislavy Petiškové.

František Petiška-Vinant

… Tak na tohle, kluci, Franta doplatil. Vidíte, a nic vás nepoučí. Von totiž spoléhal moc na vědu. Vzpomínáte si, jak tady říkal medicína postupuje závratnou rychlostí. Než mě to sebere, tak na to něco najdou. Von to prostě nebral vážně. Kluci, ta smrtka se nám teď bude blbě hrát. Jestli my jsme se nerouhali, když jsme to psali…

Kdo by neznal Svěrákovu a Smoljakovu *Nejistou sezónu*, film z roku 1987, zachycující strasti režimem nechtěného, z místa na místo se nedobrovolně stěhujícího divadelního souboru Divadla Járy Cimrmana. Troufám si však tvrdit, že jen nemnoho zasvěcených ví, kdo byl předlohou pro postavu MUDr. Františka Šuberta v podání Josefa Vondráčka, který ve filmu kouří, tudíž kašle, a tudíž zemře těsně před premiérou hry *Posel z Liptákova.*

František Petiška, povoláním lékař, duší básník, prozaik a herec Divadla

3 *HAVLÍČEK BOROVSKÝ, Karel. Korespondence I. (1831–1842). Praha: NLN, 2016. HAVLÍČEK BOROVSKÝ, Karel. Korespondence II. (1843–1844). Praha: NLN, 2018. HAVLÍČEK BOROVSKÝ, Karel. Korespondence III. (1845–1847). Praha: NLN, 2020. HAVLÍČEK BOROVSKÝ, Karel. Korespondence IV. (1848). Praha: NLN, 2021.*

4 *NĚMCOVÁ, Božena. Korespondence I (1844–1852). Ed. Adam, Robert et al. Praha: Lidové noviny, 2003. NĚMCOVÁ, Božena. Korespondence II (1853–1856). Ed. Adam, Robert et al. Praha: Lidové noviny, 2004. NĚMCOVÁ, Božena. Korespondence III (1857–1858). Ed. Adam, Robert et al. Praha: Lidové noviny, 2006. NĚMCOVÁ, Božena. Korespondence IV (1859–1862). Ed. Adam, Robert et al. Praha: Lidové noviny, 2007.*

5 *ARBES, Jakub. Romaneto v listech. Ed. Janáčková, Jaroslava. Praha: ARSCI: 2010.*

6 *ZAHRADNÍČEK, Jan a HRUBÍN, František. Ve znamení „jadis". Eds. Wiendl, Jan a Wiendlová, Zdena. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2018.*

7 *ŠKVORECKÝ, Josef a ZÁBRANA, Jan. Jak je ve větě člověk. Eds. Přibáňová, Alena a Přibáň, Michal. Praha: Books and Cards, 2010.*

8 *HAVEL, Václav a JANOUCH, František. Ed. Suk, Jiří. Korespondence 1978–2001. Praha: Akropolis, 2007.*

9 *POKORNÁ, Magdaléna. Edičně zpřístupněná korespondence [online]. Ústav českých dějin FF UK [cit. 9.9.2024]. Dostupné z: https://ucd.ff.cuni.cz/studium/studijni-materialy/zakladni-problemy-studia-soudobych-a-modernich-dejin/1674-2/.*

10 *Historická korespondence [online] [cit. 9.9.2024]. Dostupné z: https://historicka-korespondence.cz.*

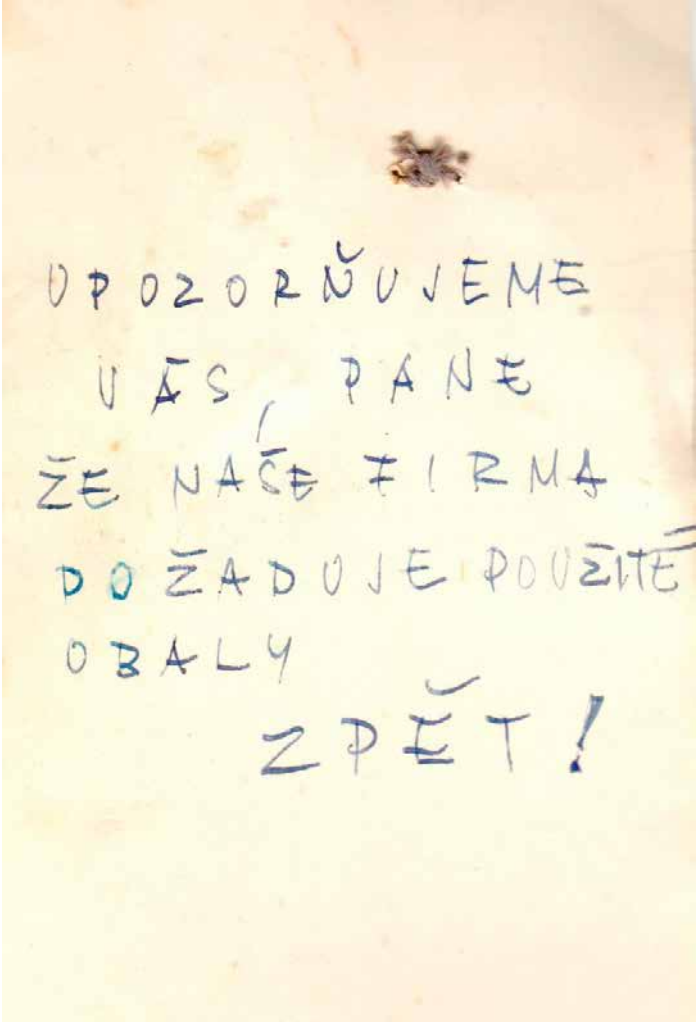

Obr. 2. Dopis Františka Petišky Václavu Štěpánovi (1958). Archiv Václava Štěpána.

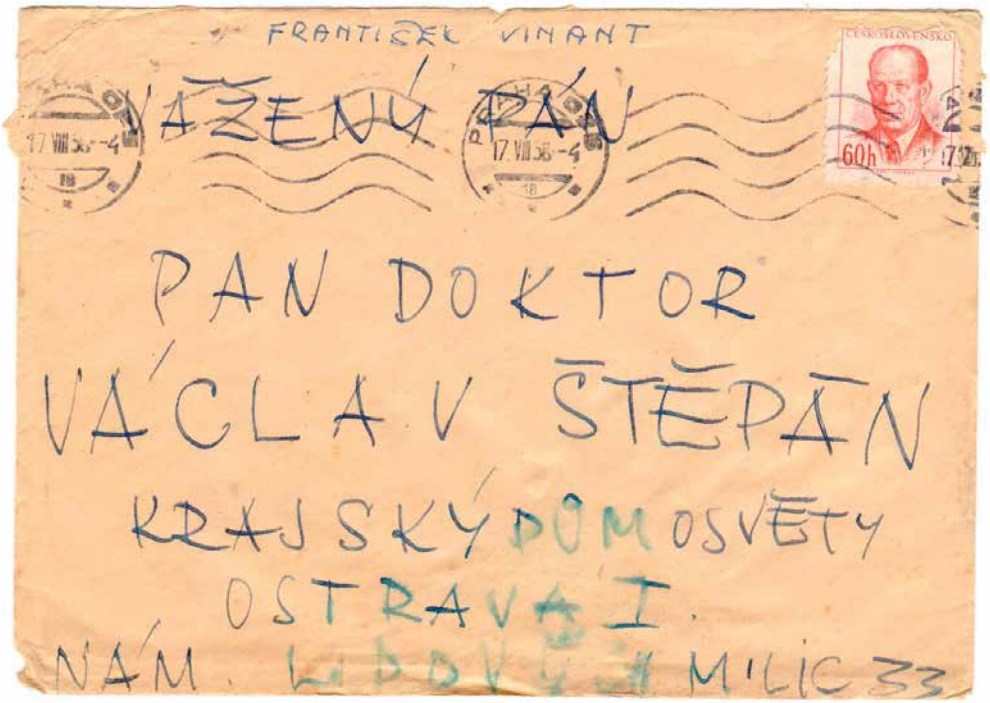

11 *Namátkou Karel a Josef Čapkovi, Alois a Vilém Mrštíkovi, Svatopluk Čech, Jan Neruda, Mikoláš Aleš, Vojtěch Hynais, Adolf Heyduk, František Ladislav Rieger, Eliška Krásnohorská, Jaroslav Vrchlický, Emanuel Bozděch, Antonín Dvořák, Ema Destinnová, Alois Jirásek, Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš, Jaroslav Kvapil, Vladislav Vančura, Ivan Olbracht, František Xaver Šalda, Arnošt Dvořák, Karel Hugo Hilar, Jindřich Vodák, Vendelín Budil, Emanuel Bozděch, Emil František Burian a desítky dalších velkých jmen.*
12 *Epistolografie, která by se nabízela, je literárněvědný pojem označující psaní dopisů coby literárních děl, epigrafie je vědou o nápisech (na kamenech, dřevě, keramice apod.).*
13 *Jednalo se o českou podobu rodného jména maminky Adeliny Winandt.*

Járy Cimrmana, používající pseudonym František Vinant[13], se narodil 26. dubna 1934 v Praze, vyrůstal však v klidnějším prostředí Čelákovic, které miloval po zbytek života. Jeho bratrem byl Eduard Petiška, autor desítek kultovních knížek pro děti a mládež, manželkou teatroložka Ladislava Petišková, specializující se

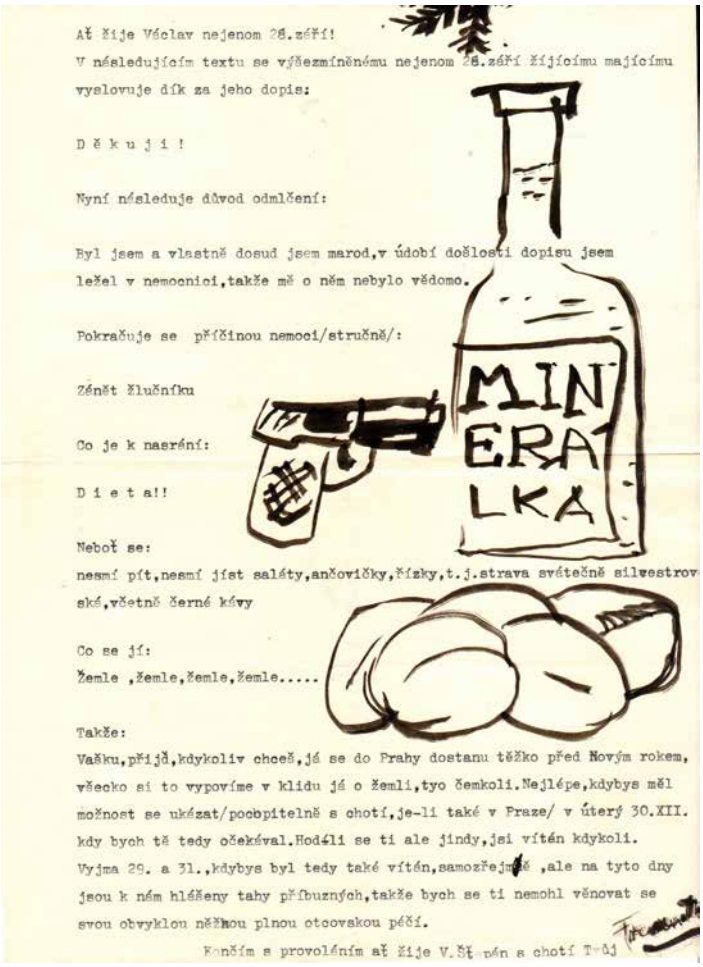

Ať žije Václav nejenom 28.září!
V následujícím textu se výšezmíněnému nejenom 28.září žijícímu majícímu vyslovuje dík za jeho dopis:

D ě k u j i !

Nyní následuje důvod odmlčení:

Byl jsem a vlastně dosud jsem marod,v údobí došlosti dopisu jsem ležel v nemocnici,takže mě o něm nebylo vědomo.

Pokračuje se příčinou nemoci/stručně/:

Zánět žlučníku

Co je k nasrání:

D i e t a!!

Neboť se:
nesmí pít,nesmí jíst saláty,ančovičky,řízky,t.j.strava světečně silvestrovské,včetně černé kávy

Co se jí:
Žemle ,žemle,žemle,žemle.....

Takže:
Vašku,přijď,kdykoliv chceš,já se do Prahy dostanu těžko před Novým rokem, všecko si to vypovíme v klidu já o žemli,tyo čemkoli.Nejlépe,kdybys měl možnost se ukázat/pochopitelně s chotí,je-li také v Praze/ v úterý 30.XII. kdy bych tě tedy očekával.Hodí-li se ti ale jindy,jsi vítán kdykoli. Vyjma 29. a 31.,kdybys byl tedy také vítán,samozřejmě ,ale na tyto dny jsou k nám hlášeny tahy příbuzných,takže bych se ti nemohl věnovat se svou obvyklou něžnou plnou otcovskou péčí.
Končím s provoláním ať žije V.Štěpán s chotí Tvůj

Obr. 3. Novoroční pozdrav Františka Petišky (1961). Archiv Václava Štěpána.

na historii pohybového divadla a meziválečné avantgardy.[14]
Tatínka František Petiška ztratil v jedenácti letech, těsně před koncem války. Maminka, pražská Němka, vychovávala tři chlapce sama. Bratr Bedřich z matčina prvního manželství pracoval jako úředník. Už na gymnáziu v Brandýse nad Labem František udivoval spolužáky, mezi nimž byl na pár měsíců v roce 1952 i Václav Štěpán, renesanční všestranností. Věnoval se lehké atletice, hře na klavír, malování a kresbě, archeologickým nálezům, amatérskému divadlu i entomologii a kaktusům. A také hudbě, vážné i jazzové. Spolu s pěticí kamarádů založil vokální sbor Stonožka, odvážně v raných 50. letech vystupující s repertoárem písní Osvobozeného divadla. Václav Štěpán na tuto zkušenost jako na jednu z nejzajímavějších životních epizod vzpomíná v nevydaném sborníku, upořádaném u příležitosti nedožitých 50. narozenin Františka Petišky v roce 1984. V něm lze nalézt kromě autorových básní, dopisu Miroslavu Liďákovi a vlastního životopisu, doplněného o další informace a bibliografii Ladislavou Petiškovou, verše Jana Skácela, Jindřicha Hilčra a Miloně Čepelky, reprodukce kreseb Vladimíra Komárka, Viléma Plocka a Miroslava Liďáka i řadu s respektem psaných textů mimo jiné z pera Adolfa Branalda, Alžběty

1.
S Frantou jsme se potkali v *Plameni* a pak v *Tváři*, kde byl šéfredaktorem a já s ostatními mladými a nadějnými členem redakční rady. Rozuměli jsme si, měli jsme se rádi, proto jsem uvítal, když se stal naším kolegou na jevišti. Vzpomínku mám na společnou tzv. literární brigádu *Plamene* v Olomouci někdy v roce 1963. Zapíchli jsme prst do jízdního řádu a vydali se naslepo do obce jménem Kocourovec. Což byla jedna řada domů, druhá řada domů a mezitím silnice, jinak nic. Jediná zajímavá budova byla přísně střežená kasárna. Vstoupili jsme jen na terasu a už začaly lustrace. Od té doby v nás slovo Kocourovec budilo veliké veselí.

Miloň Čepelka
4. 9. 2024

14 *Laďce Petiškové srdečně děkuji za laskavou a vstřícnou pomoc, a především za ty informace o Františku Petiškovi, které nelze v literatuře dohledat.*

Obr. 4. Pozdrav Františka Petišky Václavu Štěpánovi (1957). Archiv Václava Štěpána.

2.
Ta kosa ťala, Františku,
neztupila se o kámen,
nezarazila o knížku,
jíž jsi chtěl složit examen.

Teď už tě pánbůh konejší,
teď už jsi jeho maturant.
Ta kosa byla ostřejší.
I vůči ní jsi zůstal grand.

Miloň Čepelka
15. 12. 1980
Z nevydaného sborníku vzpomínek *František Vinant*, 1984. Báseň byla posléze publikována ve sbírce *Pět nocí k úplňku* (Praha: Kruh, 1990).

3.
František byl náš, můj a Smoljakův, obvodní lékař v Brandýse. Ani jsem nevěděl, že se jmenuje Petiška, protože Láďa o něm vždy mluvil jako o Vinantovi. Pak ho přivedl mezi nás do divadla, a protože jsme bydleli blízko sebe, jezdili jsme střídavě do divadla mým, nebo jeho vozem. Měl velký smysl pro humor, patřil k nám.
Byl svérázným lékařem se svérázními metodami. Jednou jsem přijel na středisko a pan doktor třídil podle barev lentilky, vezl je starší dámě v Dřevčicích, pro kterou ty červené švýcarské léky představovaly zázrak. Placebo léčilo.
Sám se ale lentilkami vyléčit nedokázal. Byl silný kuřák a na naše námitky odpovídal: nene, na doktory se to nevztahuje.
Frantu jsem měl moc rád.

Petr Brukner
4. 9. 2024

Šerberové, Rudolfa Vápeníka nebo Zdeňka Svěráka. Opakují se v nich přívlastky nadaný, zvídavý, náruživý, talentovaný, neúnavný, činorodý, nevšední, ale také nenápadný, chlapecký, skromný, laskavý, obětavý, nekonfliktní, moudrý.
Už po maturitě v roce 1953 František Petiška váhal mezi budoucím povoláním umělce a lékaře, nakonec zvolil pražskou Lékařskou fakultu hygienickou, kde ještě během studií působil jako asistent na Katedře hygieny práce a chorob z povolání. Titul MUDr. získal v roce 1960, atestaci v roce 1969 na interním oddělení v rámci dlouhodobé stáže, během níž se zabýval fyziologií práce, vlivem pracovního rytmu na zdraví a nemocemi z povolání.
Od studií se však paralelně s medicínou věnoval i literární tvorbě. V letech 1958–1969 publikoval verše a povídky v *Květnu*, *Plameni*, *Hostu do domu*, *Tváři* a *Literárních novinách*, v závěru života pak ještě sporadicky v *Programu Státního divadla Brno*,

4.
Bylo to jednoho podzimního dne roku 1952. Místo děje: aula gymnasia v Brandýse nad Labem. Tam jsem se poprvé setkal s Františkem Petiškou. … Z ničeho nic z klavíru, za nějž zasedl náš spolužák Oldřich Heřmanský, zazněl Ježkův Bugatti step…. Byl to moment, kdy vznikl vokální komorní soubor, jenž se sice nezmohl na oficiální název, ale jemuž se říkalo Stonožka…. Domnívám se, že i v kontextu Františkova bohatého a činorodého života tato epizoda má své místo… byl nesporně jedním z iniciátorů a dovedl i nás ostatní strhnout svým optimismem a opravdovostí. Jsem dokonce ochoten tvrdit, že už zde jsem u něho poznal to, co bylo charakteristické pro další životní osudy: jako básník, prozaik a koneckonců mnohem později i jako člen Divadla Járy Cimrmana neprovozoval umění pro jásot bariér, ale především proto, že v něm nacházel vlastní uspokojení, svou životní potřebu… Stal se mým přítelem z nejmilejších… I když byly celé roky, kdy jsme se neviděli, neubralo to na vřelosti našich vztahů. Kdykoli jsme se sešli… jako bychom navázali na nedořečenou větu… nepadl mezi námi za celý život ani ten nejmenší stín nedorozumění. Nevěřím ostatně, že odešel. Nosím v sobě jeho podobu, jeho hlas, intonaci řeči, jeho gesta a neodolatelný smích. Vím bezpečně, že žije zároveň se mnou stále.

Václav Štěpán
Z nevydaného sborníku vzpomínek *František Vinant*, 1984.

časopisech *Mladý svět*, *Sedmička pionýrů*, *Ahoj na sobotu*[15] a v deníku *Práce*. V roce 1964 požádal na fakultě o neplacenou dovolenou a stal se šéfem redakce nového literárního časopisu *Tvář*, kterou ale po roce opustil. Komplikované vztahy plynoucí z názorové vzdálenosti jednotlivých redaktorů se nepotkávaly s laskavou povahou Františka Petišky, nepříjemný byl i tlak a kritika ze strany komunistických kádrů. Prahu a lékařskou fakultu, která mu i přes původní slib nedržela místo, musel čerstvě ženatý Petiška z finančních a bytových důvodů opustit, stal se nejprve závodním lékařem strojírenského podniku v jihočeském Milevsku, poté obvodním lékařem v Bernarticích a od roku 1969 v Brandýse nad Labem, kde ordinoval až do smrti. Díky tomu se mohl vrátit do blízkých Čelákovic a vytvořit se spřízněnými brandýskými a čelákovickými sousedy přátelskou komunitu, v níž bylo možné přežít léta počínající normalizace a k níž se brzy začali přidávat další přátelé: malíř Vilém Plocek, spisovatelé Jindřich Hilčr a Adolf Branald, herci Petr Brukner, Ladislav Smoljak, Vlastimil Brodský, překladatel

Obr. 5. František Petiška s manželkou Ladislavou, 1970, foto: Jan Hofman. Archiv Ladislavy Petiškové.

Obr. 6. V šatně Divadla Járy Cimrmana, vlevo Jaroslav Vozáb, vpravo František Petiška, 70. léta. Archiv Ladislavy Petiškové.

15 *Zde pod pseudonymy Ladislav Volek a František Labský.*

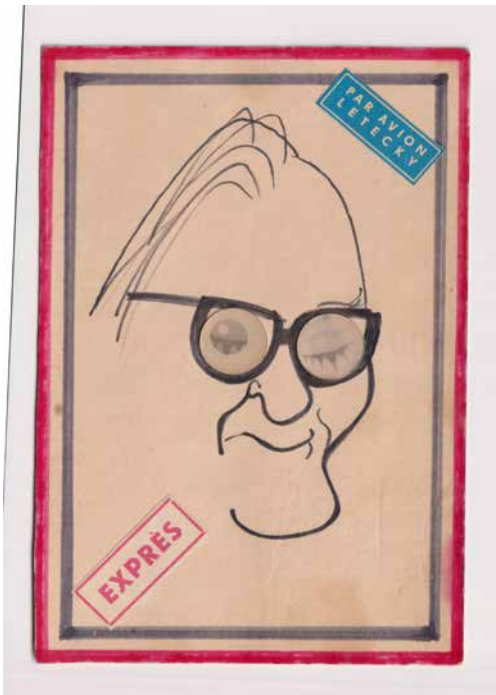

Obr. 7. Miroslav Liďák: karikatura Františka Petišky, 1980. Archiv Ladislavy Petiškové.

Obr. 8. Ladislava Petišková, František Petiška, Vlastimil Brodský a Vilém Plocek, 70. léta, fotograf nezjištěn. Archiv Ladislavy Petiškové.

5.
Milý Františku … Deset roků jsi s námi předstupoval před diváky, abys udělal radost jim i sobě … Někdy jsi přijížděl na představení přímo z ordinace a na Tvé tváři se dalo číst, žes byl po celý den svědkem lidské bolesti a utrpení. A nám připadalo, jako bys večer na jevišti jen vyměnil zbraň a pokračoval prostě ve svém tažení proti smutku a nicotě. Byls moudrý, a proto jsi věděl, že toto věčné lidské vzdorování je konec konců marné. Ale byls lékař, a navíc básník, a proto jsi bral jako samozřejmost, že se tento předem ztracený zápas nesmí vzdát. Pro tento Tvůj postoj k životu jsme Tě měli rádi. Takového si Tě poneseme ve vzpomínkách, které nebudou smutné jako toto nečekané loučení. Ani nemohou být. Když odejde člověk obdařený takovou mírou laskavosti, humoru a družnosti, nemůže nás opustit tak docela a tak nadobro. Jeho hlas, jeho slova si snadno vybavíme, jeho gesta se trvale zachytila na sítnici našich očí, v každém z nás je ho trochu. A tak mezi námi, Františku, zůstaneš. I když jsi byl odvolán z jeviště uprostřed hry, budeš ji s námi hrát dál v našich srdcích.

Zdeněk Svěrák
20. 12. 1980
Z nevydaného sborníku vzpomínek *František Vinant*, 1984.

Rudolf Vápeník nebo archeolog Jaroslav Špaček.
Přátelská povaha byla, zdá se, podstatou jeho osobnosti a kamarádství bylo vedle rodiny hnacím motorem a inspirací nejen umělecké činnosti. K blízkým přátelům patřili v různých životních etapách i filmový režisér Ivan Passer a jeho sestra Eva Límanová, herečka, scenáristka a redaktorka, historik Eduard Goldstücker, spisovatelé Ludvík Kundera, Jiří Gruša, Václav Hrabě, básník a herec Miloň Čepelka, literární historici a kritici Antonín Jelínek, Antonín Brousek, Jan Lopatka, hudební skladatel Jan Klusák nebo karikaturista Miroslav Liďák.
Na popud svého pacienta a kamaráda Ladislava Smoljaka, v té době žijícího v Brandýse nad Labem, začal František hrát od sezóny 1970/71 v Divadle Járy Cimrmana. Byl Stevardem ve *Vraždě v salonním kupé*, Martou, Hostinským a Sluhou v *Němém Bobši*, Plantážníkem Krišnou v opeře *Úspěch českého inženýra v Indii* (*Cimrman v říši hudby*) a také – oproti filmu *Nejistá sezóna* – si stihl zahrát i v obou aktovkách hry *Posel z Liptákova*: Artura v *Poslu světla* a Syna ve *Vizionáři*. Jako Hlasatel na závodech automobilů se objevil vedle většiny cimrmanovských herců ve filmu *Jáchyme, hoď ho do stroje*. V divadle nevystupoval často, bránily mu v tom lékařské noční služby, na představení přijížděl narychlo z ordinace, ale přinášelo mu až do konce života potěšení a úlevu od strastí vlastních i přenesených od pacientů.

6.
Veliký osvětový Václave,
není to rozhodně frází, když tu píšu, že mě tvůj dopis jaksepatří potěšil. Ihned jsem se chopil stroje, abych Ti odepsal – což je u mne věc nebývalá… Abych se přiznal, už mám ze všeho nádor na mozku, nádor, který tlačí na již takto dosti vyčerpaná centra vůle a inspirace, nádor, který halasí: Zase jsi nic neudělal! Opětovně jsi utahaný, kdy se konečně dostaneš k práci! Kdybys měl trochu víc času, to by se to dělalo! Nemáš korunu a chceš se ženit! Kup si šaty! Nemáš za co! Člověče, snaž se, vždyť jsi neschopný! Kruci, dělej něco! … Koukni se vokolo, každej vůl je už zavedenej, a když není zavedenej, tak má prachatý rodiče, a když není prachatej, tak se nechce ženit, a když se nechce ženit, tak ty prachy potřebuje jenom na chlastání, takže je nepotřebuje, a ty bys potřeboval támhletu knížku, ty bys potřeboval psací stroj, ty bys potřeboval si koupit denně šest hodin vyrovnaného klidu, aby ses mohl do něčeho pořádného pustit! … Promiň, že odbíhám, ale vlaky jsou nejblbější vynález od dob Noemovy archy. Dadaistické monstrum. Mučidlo. Nervodravec. Ale já tu zbytečně nadávám a práce mi stojí… Mimo to, nabral jsem si toho na svá fragilní bedra trochu moc. Na fakultě chtějí dělat divadlo, tak jim píšu něco mezi revuí, politickým traktátem a kýčem. (Jedno druhé, jak známo, nevylučuje.) Mimo to na mně chce jeden kolega z FAMU scénář (do čtyř neděl). Mám v plánu jednu knížku pro děti, jednu novelu, jeden film, jednu knížku básní – a místo toho blbnu. Podle plánu by musel každý čestný člověk přede mnou smeknout klobouk – ale je to právě jenom plán, takže nechte na hlavě a se zájmem odborníka sledujte můj bláznivý rokenrol z postele na vlak a z vlaku na tramvaj a z tramvaje na fakultu a z fakulty do mensy a z mensy na fakultu, z fakulty na rande, z rande na schůzi, ze schůze na vlak, z vlaku do postele, neboť, jak jste si zajisté všimli, ručička hodin již překročila půlnoc a ráno vstávám perversně brzy. ALE JÁ SE NA TO VYKAŠLU! Takhle bych zcvokatěl, minulý týden jsem dojel místo do Čelákovic do Neratovic a strávil jsem tam neveselou noc v rozmluvě s jedním psem a jedním ježkem, kteří se potulovali okolo nádraží. Byl to totiž poslední vlak – domů jsem dorazil v pět hodin ráno… Mám různé problémy, které bych rád řešil, ale něco si musím nechat do příštích dopisů, vzhledem k pokročilé noční době.
Tvůj Franta Petiška,
…
Bez doušky (neboť předčasně došly): Vašku, Tvůj dopis byl ale vopravdu, bez legrace hezký. Já Ti za něj moc děkuju. Zlepšil mi podstatně náladu.

František Petiška – z dopisu Václavu Štěpánovi během studentských let

František Petiška zemřel 14. 12. 1980 v Čelákovicích, v pouhých 46 letech. Vydání souborů svých půvabných povídek a básní se nedočkal, mezi čtenáře se dostaly zásluhou Ladislavy Petiškové až v letech 1986 (povídkový soubor *Přes řeku*[16]), 1998 (povídkový soubor *Mlhou tam a zpět*[17]) a 2008 (výbor básní *Sám sobě napospas*, který vyšel s podporou souboru Divadla Járy Cimrmana[18]).
Povídku *Osvětová přednáška v Suché Vrbici* ze souboru *Přes řeku* natočil v roce 1992 jako televizní film Ladislav Smoljak podle scénáře Zdeňka Svěráka. V roce 2012 nastudoval Josef Henke rozhlasovou podobu titulní povídky sbírky *Přes řeku* v dramatizaci Josefa Plechatého, která téhož roku získala cenu Prix Bohemia. Pořad z autorovy poezie *Slepá noc mi klepá na dveře*, jehož autorem i interpretem byl herec Radim Vašinka, měl premiéru v Divadle Orfeus v roce 2009 a byl zaznamenán na CD.
Autorem hesla František Vinant (stejně jako hesla Eduard Petiška) ve *Slovníku*

16 *VINANT, František. Přes řeku. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986.*
17 *VINANT, František. Mlhou tam a zpět. Praha: Paseka, 1998.*
18 *VINANT, František. Sám sobě napospas. Praha: Torst, 2008.*

7.
Všechna má setkání s Frantou Petiškou měla své kouzlo a atmosféru, která ještě dnes a jistě i po letech bude ve mně oživovat něco zcela hmatatelného, hmotného a pod čím si budu vždy představovat onu dobu, kdy jako již dospělý člověk jsem začínal zcela znovu objevovat svět, přesně tak jako dítě začíná všemi smysly vnímat to nové, co na jeho živočišnou podstatu začíná útočit svou existencí pudovou, svou barvou, vůní, teplem či chladem.
Dnes opět jsme seděli ve své vinárničce, naším rozhovorem se proplétala jména básníků od Homéra až po Petišku, před námi defilovaly krajiny od Kalifornie až po Ukrajinu, prožívali jsme štěstí tvůrce, jenž dal život největšímu dílu, a s naléhavostí až drastickou jsme si uvědomovali pomíjivost této chvíle, při čemž jsme chápali tragiku a komiku lidské existence.

„Díky, Franto." „Děkuji, Vašku." Ta dvě slova jsme si řekli jeden druhému, když jsme se rozcházeli u tramvaje, a ta dvě slova vše vystihují.

Václav Štěpán, úryvek z deníku, 18. 4. 1958

Obr. 9-10. Václav Havel a Karel Kryl (kresby Drahomíry Dvořákové).

české literatury po roce 1945[19] je Václav Štěpán. Byla to pocta milovanému příteli, se kterým sdíleli povahový rys, který popsal v Petiškově charakteristice editor sbírky *Sám sobě napospas* Rudolf Matys: „Nestěžoval si nikdy … nepřenášel ani neshazoval své soukromé strasti na jiné, byl prostě i v tomhle lidský grand."[20]

Drahomíra Dvořáková-Baruchová

Akademická malířka Drahomíra Dvořáková se narodila 7. 8. 1934 do inspirativního rodinného prostředí. Její otec Josef (Jožka) Baruch (1892–1966)[21] byl malíř, grafik, ilustrátor a příležitostný nářečím píšící spisovatel, ač žijící v Praze, celoživotně umělecky spjatý s rodným Valašskem. Na Střední odborné škole pro zpracování dřeva se vyučil řezbářem, první světovou válku strávil na frontě, po ní dokončil přerušená studia Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze. Věnoval se

19 *JANOUŠEK, Pavel (ed.). Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl. 2. Praha: Brána, 1998.*
20 *MATYS, Rudolf: Doslov. In VINANT, František. Sám sobě napospas. Praha: Torst, 2008, s. 224.*
21 *ZIMA, Michal a KINCLOVÁ, Pavlína. Jožka Baruch [online] [cit. 9.9.2024]. Dostupné z: https://jozkabaruch.cz.*
22 *V roce 1949 došlo k rozdělení školy na Vyšší školu uměleckého průmyslu, na které DD pokračovala ve studiu, a Průmyslovou školu grafickou.*

Obr. 11-12. Zdeněk Svěrák a Jan Tříska (kresby Drahomíry Dvořákové).

Obr. 13. Josef Baruch, 1962, foto: L. Rott. Archiv Drahomíry Dvořákové.

Obr. 14. Drahomíra Dvořáková-Baruchová, b. d., fotograf nezjištěn. Archiv Drahomíry Dvořákové.

zejména grafice a užitému umění: knižní ilustraci, návrhům plakátů, reklamních značek, ale i ex-libris, tapet, koberců, gobelínů, vitrážových oken, sokolských praporů a nástěnné malbě. Maminka Marie, rozená Šimáčková, byla dámskou krejčovou, vlastnila malý krejčovský salón, po jehož znárodnění musela šít konfekci v textilní továrně na Letné.

Dcera Drahomíra Baruchová, provdaná Dvořáková a představující se od mládí jako Bára, prožívala šťastné dětství, přerušené až druhou světovou válkou. Nálet na pražské Vysočany jí, jako mnoha dalším pamětníkům, způsobil celoživotní šok a trauma. Jablko nemohlo padnout daleko od stromu, v roce 1948 byla Drahomíra přijata na Státní odbornou školu grafickou[22], kde ji mezi jinými vyučoval grafik,

Obr. 15. Drahomíra Dvořáková-Baruchová, b. d., fotograf nezjištěn. Archiv Drahomíry Dvořákové.

malíř, ilustrátor a scénický a loutkový výtvarník Richard Lander. V letech 1952–1959 vystudovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou, kde navštěvovala ateliér užité malby profesora Josefa Nováka. Dalšími vyučujícími byli sochaři Josef Wagner a Jan Kavan, malíř, grafik a sochař Josef Kaplický, otec architekta Jana Kaplického, ale i Karel Svolinský, Antonín Strnadel nebo František Muzika. Od státnic ji vyprovodil Adolf Hoffmeister, když se na škole „socialistického směru" opovážila předložit dílo se sakrální tematikou. Dotyčný oltářní obraz *Svatý Matouš* realizovala v roce 1958 v Českém Těšíně. Nejslavnějším ze spolužáků se stal Theodor Pištěk, scénograf a kostýmní výtvarník divadelní, ale zejména filmový. Ten také Drahomíru podle příjmení Baruchová překřtil na Barušku a je dodnes jedním z věrných přátel.

Po studiích Drahomíra Baruchová střídala období volné tvorby s prací výtvarné redaktorky (1962–1969 nakladatelství Svoboda, 1977–1997 *Týdeník Rozhlas*). V roce 1969 se provdala za výtvarníka

Leopolda Dvořáka (1923–2003), v roce 1970 se jim narodila dcera Johana.

Drahomíra Dvořáková představila své dílo na několika kolektivních výstavách v Praze a dvou samostatných výstavách v rodném kraji svého otce, který si zamilovala: v roce 2003 ve Vsetíně a 2004 ve Valašském Meziříčí. Tamtéž uskutečnila v roce 1954 s Jožkou Baruchem společnou výstavu.

Vedle půvabných kreseb, publikovaných v dětských časopisech (*Ohníček*) a omalovánkách, a ilustrací učebnic a knih pro děti a mládež autorů českých (Vlasta Javořická, Vladimír Pazourek, Kateřina Křížová) i zahraničních (Anna Sewellová, Martin Handford, Ivan Southall, Katherine Susannah Prichardová) fascinuje její schopnost vystihnout lidskou tvář několika tahy tužky či pera. Její portréty a karikatury českých spisovatelů, skladatelů,

herců, malířů i politiků jsou po různu rozesety (deník *Zemědělské noviny*, časopisy *Týdeník Rozhlas*, *Literární noviny* a *Divadelní noviny*, bulletin Francouzského institutu v Praze *Štěpánská 35*), ale zasloužily by si souhrnné vydání.

S Václavem Štěpánem se Bára Baruchová seznámila na začátku 50. let v menze právnické fakulty. A pojilo je celoživotní přátelství, mimo jiné založené na společné fascinaci vážnou hudbou. Jejich vzájemná korespondence nebyla bohatá, nebo se nedochovala, ale Václav pečlivě schovával každoročně zasílaná originální PF, z nichž několik je zde publikováno. V jeho fondu se jich dochovalo 61, od roku 1957 do roku 2019 (s výjimkou let 1960 a 1963–1965). V letech 2001 a 2008 dorazily novoročenky ve dvou podobách: pro přátele a pro nejvěrnější přátele (s poznámkami „jen pro kamarády“ a „for best friends only!“).

Obr. 16. Drahomíra Dvořáková-Baruchová a Vladimír Menšík ve filmu Snadný život, 1957, fotograf nezjištěn. Archiv Drahomíry Dvořákové.

Závěr

Osobní korespondence je cenným pramenem, který v minulosti býval výpovědí o době nejen pro historiky či literární, divadelní nebo hudební vědce. V poslední době mizí, aniž by byl plnohodnotně nahrazen e-mailovou komunikací. V pozůstalosti literárního a divadelního historika Václava Štěpána, dlouholetého pracovníka a šéfa Divadelního oddělení Národního muzea, lze nalézt dlouhou řadu zajímavých dopisů od významných českých osobností. Letošní jubilanti František Petiška a Drahomíra Dvořáková mezi ně určitě patří.

Použitá literatura:

BRANALD, Adolf. Přes řeku. In: VINANT, František. *Přes řeku*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986, s. 7–11.

Obr. 17-24. Karel Čapek, Vlastimil Brodský, Květa Fialová, Karel Höger, Milan Kundera, Luděk Munzar, Pavel Landovský, Zdeněk Mahler (kresby Drahomíry Dvořákové).

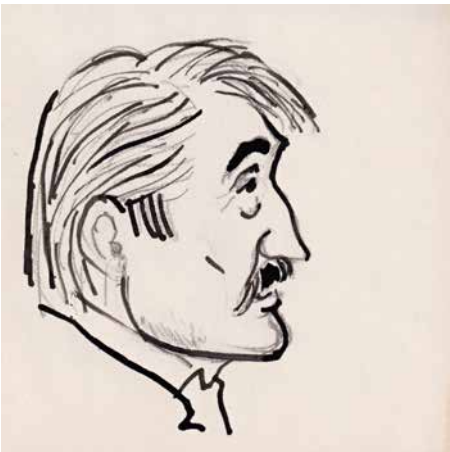

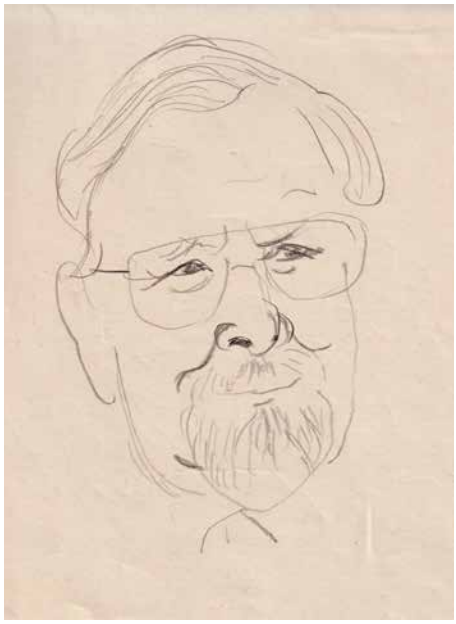

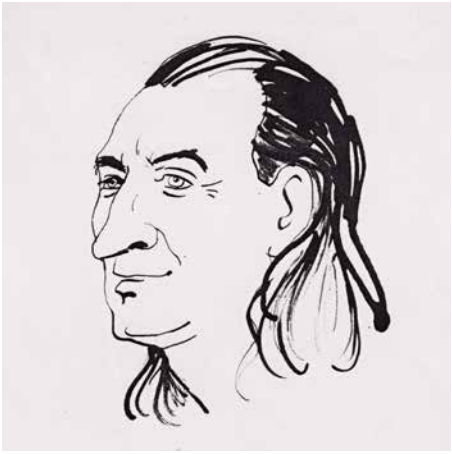

Obr. 25-32. František Nepil, Petr Pithart, Jiří Suchý, Jan Werich, Jaroslav Vojta, Waldemar Matuška, Josef Škvorecký, Bolek Polívka (kresby Drahomíry Dvořákové).

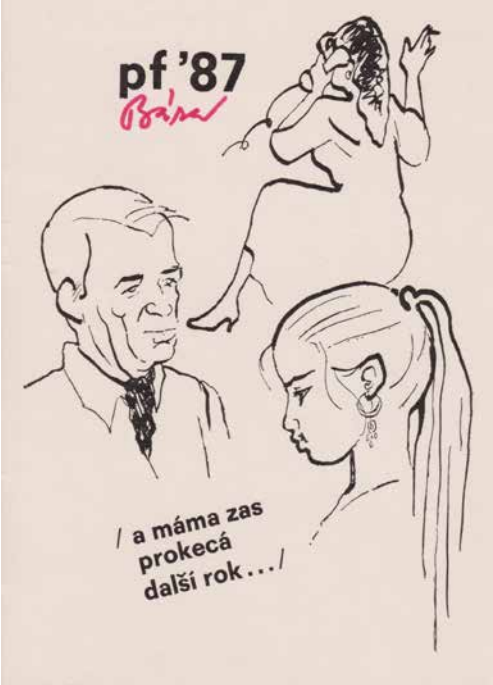

DVOŘÁKOVÁ-BARUCHOVÁ, Drahomíra. Hrst vzpomínek. *Valašsko: vlastivědná revue*, 2001, č. 1, s. 23–24.

DVOŘÁKOVÁ-BARUCHOVÁ, Drahomíra. Čím je pro mě Valašsko. *Valašsko: vlastivědná revue*, 2002, č. 2, s. 3.

HNILIČKA, Přemysl. Panáčkův průvodce rozhlasovou hrou Mlhou tam a zpět. *Týdeník Rozhlas*, 2012, roč. 22, , č. 34, s. 25.

JANOUŠEK, Pavel (ed.). *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl. 2. Praha: Brána, 1998, s. 626.

(ji). Výstava Drahomíry Dvořákové-Baruchové po půlstoletí. *Obelisk*, 2004, č. 15, s. 2.

MATYS, Rudolf. Vinantovo tažení proti smutku a nicotě. In: VINANT, František. *Mlhou tam a zpět*. Praha: Paseka, 1998, s. 183–189.

MATYS, Rudolf. Doslov. In: VINANT, František. *Sám sobě napospas*. Praha: Torst, 2008, s. 221–229.

PETIŠKOVÁ, Ladislava et al. *František Vinant (MUDr. František Petiška)*. Nevydaný sborník vzpomínek přátel Františka Petišky k jeho nedožitým padesátinám, 1984.

PETIŠKOVÁ, Ladislava. K nedožitým narozeninám Františka Petišky. *Zpravodaj města Čelákovic*, duben 2024, s. 11.

PETIŠKOVÁ, Michaela. Vzpomínka na básníka Františka Petišku-Vinanta. *Nymburský deník* [online], 9. 5. 2024 [cit. 9.9.2024]. Dostupné z: https://nymbursky.denik.cz/ctenar-reporter/vzpominka-na-basnika-frantiska-petisku-vinanta-20240509.html.

PETIŠKOVÁ, Michaela. K nedožitým narozeninám Františka Petišky. *Nymburský deník* [online], 13. 5. 2024 [cit. 9.9.2024]. Dostupné z: https://nymbursky.denik.cz/ctenar-reporter/k-nedozitym-devadesatinam-frantiska-petisky-20240513.html.

PODZEMNÁ, Alena. Drahomíra Dvořáková-Baruchová. *Okno*, 2004, roč. 12, č. 11, s. 42–44.

VALOUŠKOVÁ, Kamila. Jubilující Drahomíra Dvořáková-Baruchová. *Valašsko: vlastivědná revue*, 2004, č. 2, s. 47.

VALOUŠKOVÁ, Kamila. *Drahomíra Dvořáková-Baruchová. Kresby a ilustrace*. Katalog stejnojmenné výstavy ve Valašském Meziříčí, 2004.

Rozhovory Markéty Trávníčkové s Drahomírou Dvořákovou, Ladislavou Petiškovou, Petrem Bruknerem a Miloněm Čepelkou, 2024.